

บทที่ 4

ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสามบ่อวิทยา มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ ผลการศึกษาริบทแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ผลการศึกษาริบทแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แหล่งทรัพยากรชุมชนนั้นมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก การที่ครูจะใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าได้ ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรของชุมชนอย่างเพียงพอ ทั้งในด้านแหล่งทรัพยากรและรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพยากรนั้น ๆ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาริบทของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อนำองค์ความรู้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ประวัติศาสตร์เมืองสงขลา

สงขลาเป็นจังหวัดชายแดนของประเทศไทย มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซียเป็นเมืองท่าและเมืองชายทะเลที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคใต้มาตั้งแต่สมัยโบราณ มีเมืองเก่าหลายเมือง มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาและการละเล่นพื้นเมืองมากมาย ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษตกทอดให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษา

สกรรจ์ จันทรรัตน์และสงบ ส่งเมือง (2534 อ้างถึงในศรีสมร ศรีเบญจพลางกูร, 2539 : 1) กล่าวว่า จังหวัดสงขลาเดิมเป็นชุมชนเมืองที่เก่าแก่มีประวัติความเป็นมานับพัน ๆ ปี ในนามของเมืองสทิงพระและพัทลุง แต่ชื่อเมืองสงขลาเพิ่งปรากฏเป็นครั้งแรกในบันทึกของพ่อค้าและนักเดินเรือชาวอาหรับ-เปอร์เซีย ระหว่างปี พ.ศ.1993-2093 ในนามของเมืองซิงกูร์หรือซิงกอร่า แต่ใน

หนังสือประวัติศาสตร์ธรรมชาติและเมืองแห่งราชอาณาจักรสยามของนายกิโยลาส แซร์เวส เรียกชื่อเมืองสงขลาว่า “สิงขร” จึงมีการสันนิษฐานว่าชื่อสงขลาเพี้ยนมาจากชื่อ “สิงหลา” (อ่าน สิง-หะ-ลา) หรือ “สิงขร” เหตุผลที่สงขลามีชื่อว่าสิงหลา แปลว่า เมืองสิงห์ โดยได้ชื่อนี้มาจาก พ่อค้าชาวเปอร์เซีย อินเดีย อาหรับและสุมาตรา แล่นเรือเข้ามาค้าขาย เห็นเกาะ 2 เกาะ หน้าเมือง สงขลา คือ เกาะหนูและเกาะแมว เมื่อมองจากทะเลเห็นเป็นรูปสิงห์สองตัวหมอบเฝ้าปากทางเรือ เข้าสู่เมืองสติง ชาวอินเดียจึงเรียกเมืองนี้ว่า “สิงหลา” แปลว่าเมืองสิงห์ ส่วนไทยเรียกเมืองสติง เมื่อมลายูเข้ามาติดต่อกับค้าขายกับเมืองสติง ก็เรียกว่าเมืองสิงหลา แต่ออกเสียงเพี้ยนเป็นเซ็งกอรา (Senggora) เมื่อฝรั่งมาค้าขายแถบนี้จึงเรียก เซ็งกอรา ตามมลายู แต่เสียงเพี้ยนเป็นสำเนียงฝรั่ง คือ เป็นซิงกอรา (Singora) ไทยเรียกตามเสียงมลายู และเสียงฝรั่งเพี้ยนเป็นสงขลา อีกเหตุผลหนึ่ง ที่อ้างว่าสงขลาเพี้ยนมาจาก “สิงขร” หรือ “สิขร” แปลว่าภูเขา โดยอ้างว่าเมืองสงขลามีภูเขามาก เพราะตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาแดง ต่อมาในสมัยหลังมีการพระราชทานนามเจ้าเมืองสงขลาว่า “วิเชียรคีรี” ซึ่งมีความหมายสอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศนั่นเอง

สงขลาเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีเรื่องราวสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เพราะ มีการค้นพบโครงกระดูก และหม้อ 3 ขา ลายเชือกทาบที่ถ้ำเขารักเกียรติ อำเภอรัตภูมิ ที่บ้านสวนตุล ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา และที่เขารูปช้าง ตำบลทุ่งหมอ อำเภอสะเดา ครั้งถึงยุคโลหะ มนุษย์เหล่านี้ได้อพยพมาอยู่บริเวณที่อุดมสมบูรณ์กว่า บริเวณที่ราบลุ่มริมทะเลสาบสงขลาและตาม แนวสันทรายบนคาบสมุทรสติงพระ มีการขุดพบขวานหินซึ่งเป็นเครื่องมือสมัยก่อนประวัติศาสตร์ อายุประมาณ 3,000 ปี ที่บ้านพลีควาย ตำบลกระดังงา อำเภอสติงพระ (ศรีสมร ศรีเบญจพลางกูร, 2539 : 2)

ประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมของสงขลาสมัยสติงพระ เจ. บุรลัเบท (สกรรจ์ จันทรัตน์ และสงบ ส่องเมือง, 2534 อ้างถึงในศรีสมร ศรีเบญจพลางกูร, 2539 : 3) ได้ให้ทัศนะว่า สติงพระ คือ ศูนย์กลางของอาณาจักรเชียะโ้ หรือเซียโ้ เป็นแหล่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับ วัฒนธรรมอินเดียโดยตรงในช่วงสมัยอาณาจักรศรีวิชัย เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 7 ศตวรรษ เพราะมี ร่องรอยทางศิลปวัตถุ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม ศาสนาและความเชื่อต่างๆ ในท้องถิ่น โดยเฉพาะบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งน้ำโบราณ มักมีวัดในพุทธศาสนาและสถูปเจดีย์ประดิษฐาน อยู่บนเนินเขาเตี้ย ชุมชนเช่นนี้เป็นลักษณะของหมู่บ้านและผังเมืองตามคติของอินเดีย เมืองสติงพระ เป็นศูนย์กลางการปกครองดินแดนรอบ ๆ ทะเลสาบสงขลาที่เก่าแก่ที่สุดระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12-19 และมีลักษณะเป็นเมืองท่าค้าขายกับต่างประเทศ ระยะเวลาแรกชาวสติงพระนับถือศาสนาพราหมณ์ เพราะมีการพบศิลปวัตถุ เช่น ศิวลึงค์ ถ้ำ เทวสถานพระนารายณ์ สวมหมวกแขก เป็นต้น ต่อมา ชาวสติงพระนับถือพุทธศาสนาเถรวาท

ครั้นถึงพุทธศตวรรษที่ 18 อาณาจักรศรีวิชัยเสื่อมอำนาจเพราะถูกพวกโจฬะรุกราน จึงเปิดโอกาสให้พุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์จากลังกา แพร่เข้ามาสู่คาบสมุทรมหานคร

ปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ชื่อเมืองสทิงพระเริ่มเลือนหายไป และเกิดชุมชนแห่งใหม่ใกล้เคียงขึ้นแทนที่ เรียกว่า “เมืองพัทลุงที่พะโคะ” (ตั้งอยู่วัดพะโคะ อำเภอสทิงพระปัจจุบัน) เมืองพัทลุงที่พะโคะ ต่อมาได้กลายเป็นศูนย์กลางสำคัญของชุมชนที่นับถือพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ เป็นทั้งชุมชนท่าเรือและการเกษตร ในสมัยนี้ทางกรุงศรีอยุธยาได้ส่งขุนนางและพระสงฆ์ออกมา กินเมืองและสร้างวัดพะโคะ วัดหลวงกลางเมืองพัทลุง ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20-22 พวกโจรสลัดมลายูคุกคามบ่อย ๆ ทำให้เมืองพัทลุงที่พะโคะค่อย ๆ เสื่อม หลังจากนั้นเกิดชุมชนขนาดใหญ่ขึ้น 2 แห่ง บริเวณรอบทะเลสาบสงขลา คือ บริเวณเขาแดงปากทะเลสาบสงขลา ต่อมาคือ เมืองสงขลา ริมเขาแดง และอีกแห่งที่บางแก้ว อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง กลายเป็นเมืองพัทลุง อยู่ฝั่งตะวันตกของทะเลสาบสงขลา จึงนับว่าสทิงพระเป็นเมืองแม่ที่ให้กำเนิดเมืองสมัยต่อมา 2 เมือง คือ เมืองสงขลา และเมืองพัทลุง (สงบ ส่งเมือง, 2523 อ้างถึงในศรีสมร ศรีเบญจพลางกูร, 2539 : 3)

ระหว่างปี พ.ศ.2162-2223 เป็นเวลานานถึง 61 ปี ที่เมืองสงขลา ริมเขาแดงเจริญด้านการค้าขายกับต่างประเทศ ตรงกับสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง เมืองสงขลาผู้นี้ปกครองโดยเจ้าเมืองเชื้อสายมลายูอพยพมาจากหมู่เกาะอินโดนีเซียหรืออาจเป็นพวกมกกะสัน (บูกิส) ซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม ระยะเวลาเจ้าเมืองสงขลาซึ่งเป็นมุสลิม ยังยอมรับอำนาจของกรุงศรีอยุธยา แต่ในปี พ.ศ.2185-2223 เจ้าเมืองสงขลาเป็นกบฏกรุงศรีอยุธยา และถูกสมเด็จพระนารายณ์มหาราชปราบปรามราบคาบ และปล่อยให้เมืองสงขลาทรุดโทรมจนกลายเป็นเมืองร้าง

เมืองสงขลาเริ่มพัฒนาเป็นหัวเมืองขนาดใหญ่ในสมัยกรุงธนบุรี และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น ในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้แต่งตั้ง จินเหยียง แซ่เฮา นายอากรรังนกเป็นเจ้าเมืองสงขลา ในปี พ.ศ.2318 นับเป็นต้นตระกูล ณ สงขลา เชื้อสายของตระกูลนี้ได้ปกครองเมืองสงขลาติดต่อกันมาไม่ขาดสายถึง 8 คน เจ้าเมืองสงขลาทั้ง 8 ท่านนี้ นับว่ามีส่วนสำคัญในการวางพื้นฐานความเจริญด้านต่าง ๆ มากมายที่เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน (พ.ศ.2318-2385) และเมืองสงขลาฝั่งบ่อยางซึ่งเป็นสงขลาปัจจุบัน (พ.ศ.2385-2444) โดยได้พัฒนาเมืองสงขลาจากเมืองเล็ก ๆ จากที่เป็นเมืองตรี เมืองบริวารของเมืองนครศรีธรรมราช มีอาณาเขตเพียงอำเภอเมืองสงขลา อำเภอหาดใหญ่ และอำเภอสทิงพระ จนกระทั่งต่อมาเมืองสงขลาได้ขยายเป็นเมืองโท

ครั้นมีการปฏิรูปการปกครอง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลขึ้น และได้ส่งพระวิจิตรวราสารักษ์ (ปิ่น สุขุม) ลงมาเป็นข้าหลวงพิเศษตรวจราชการเมืองสงขลาในปี พ.ศ.2438 เป็นแห่งแรกก่อน ปีรุ่งขึ้น พ.ศ.2439 จึงได้จัดตั้งมณฑลนครศรีธรรมราช ประกอบด้วยเมืองนครศรีธรรมราช เมืองพัทลุง และเมืองสงขลา ตลอดจนเมืองมลายูอีกเจ็ดเมือง

ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของเมืองสงขลา เมืองสงขลาได้รับเลือกเป็นที่ตั้งที่ว่ากรมณฑลนครศรีธรรมราช และเป็นที่ตั้งศาลว่าการภาคใต้ นอกจากนี้เมืองสงขลาเคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลและอุปราชภาคใต้ เป็นเวลา 15 ปี จนสิ้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นถึงปี พ.ศ.2475 ได้มีการยุบมณฑลและภาค เปลี่ยนเป็นจังหวัด ให้ทุกจังหวัดมีฐานะเท่าเทียมกัน จังหวัดสงขลาจึงเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ที่มีความสำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครองมาจนถึงปัจจุบัน นับเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความพร้อมมากที่สุดในทุก ๆ ด้าน (ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม, 2535 อ้างถึงในศรีสมร เบนญพลากร, 2539 : 5)

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา ตั้งอยู่ที่ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา บริเวณนอกกำแพงเมืองเดิม ทิศเหนือติดถนนรองเมือง ทิศใต้ติดถนนจะนะ ทิศตะวันออกติดถนนไทรบุรี ทิศตะวันตกติดถนนวิเชียรชม และด้านนี้ห่างจากทะเลสาบสงขลาประมาณ 200 เมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 13 ไร่ ตัวอาคารมีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบจีน มีอายุกว่า 100 ปี เดิมเป็นคฤหาสน์ของเจ้าเมืองสงขลา สร้างโดยพระยาสุนทรานุรักษ์ (เนตร ณ สงขลา) ผู้ช่วยราชการเมืองสงขลา เมื่อ พ.ศ.2421

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงบันทึกไว้ในเรื่องชีวิตฉันเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวที่ต่าง ๆ เมื่อ พ.ศ.2427 ว่า “...ที่มุมเมืองนอกกำแพงด้านเหนือตะวันตก มีตึกหมู่หนึ่งหันหน้าลงน้ำ ไกลน้ำประมาณ 4-5 เส้น เป็นตึก 2 ชั้น วิถีช่างทำทำนองตึกฝรั่งยังไม่แล้วข้างในเป็นตึก 2 ชั้น 3 หลัง วิถีช่างทำ ทำนองจีนแกมฝรั่งทำสำเร็จแล้ว มีกำแพงบ้านก่ออิฐเป็นบริเวณบ้านตึกหมู่นี้เป็นบ้านหลวงอนันตสมบัติ บุตรพระยาสุนทร บิดาได้ทำไว้ยังค้างอยู่...” (ภาณุพันธุวงศ์วรเดช, 2471 อ้างถึงในถนนอม พูลวงศ์, 2545 : 104-105)

ในปี พ.ศ.2437 ได้ใช้เป็นที่พำนักและว่าราชการของพระวิจิตรวรศาสตร์ ข้าหลวงพิเศษตรวจราชการเมืองสงขลา ซึ่งต่อมา คือ เจ้าพระยาอมราช (ปั้น สุขุม) หลังจากนั้นได้ใช้เป็นศาลว่าการมณฑลนครศรีธรรมราช และเป็นศาลากลางตามลำดับ จนถึง พ.ศ.2496

กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2516 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 90 ตอนที่ 74 วันที่ 26 มิถุนายน 2516

วันที่ 25 กันยายน 2525 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา เพื่อให้เป็นสถานที่จัดแสดงศิลปวัตถุภาคใต้ตอนล่าง และเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ทางด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา ศิลปะจีน ศิลปะพื้นบ้านพื้นเมือง นอกจากนี้ยังจัดแสดงศิลปะโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับตระกูล ณ สงขลา ซึ่งเป็นตระกูลเจ้าเมืองสงขลาไว้อีกด้วย (ถนนอม พูลวงศ์, 2545 : 105)

ภายในอาคารพิพิธภัณฑ์จัดแสดงโบราณวัตถุไว้มากมาย แบ่งออกได้ดังนี้

1. ศิลปะโบราณวัตถุของจีน ได้แก่ เครื่องถ้วยจีนสมัยต่าง ๆ ที่พบบริเวณเมืองโบราณสงขลา เครื่องเรือนจีน ไม้แกะสลักศิลปจีน

2. ศิลปะโบราณวัตถุพบในประเทศไทย ตั้งแต่ :-

2.1 สมัยก่อนประวัติศาสตร์ซึ่งได้มาจากบ้านเขียง จังหวัดอุดรธานี สมัยหินกลางจากบ้านเก่า อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วยขวานหิน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับหินและโลหะ

2.2 สมัยประวัติศาสตร์ มีศิลปะสมัยต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมที่หลากหลายในแต่ละพื้นที่และยุคสมัยของประเทศ นักวิชาการได้วางแนวทางจัดลำดับหมวดหมู่งานศิลปกรรมเหล่านี้เรียกชื่อให้สอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ได้แก่ ศิลปะสมัยทวารวดี ศิลปะสมัยศรีวิชัย ศิลปะสมัยลพบุรี ศิลปะสมัยสุโขทัย ศิลปะสมัยลพบุรีหรือ เชียงแสน ศิลปะสมัยอู่ทอง ศิลปะสมัยอยุธยา ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ และบางอย่างยังสามารถกำหนดตามลักษณะเฉพาะถิ่น เป็นต้นว่า สกุลช่างไชยา สกุลช่างนครศรีธรรมราช

3. ศิลปะโบราณวัตถุพบในภาคใต้ของประเทศไทย

4. ศิลปะพื้นบ้าน พื้นเมืองภาคใต้

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา เปิดให้เข้าชมวันพุธ - วันอาทิตย์ เวลา 09.00-16.00 น. (ธีระศักดิ์ ลิ้มปนคุณฎี, ม.ป.ป. : 157)

กำแพงเมืองสงขลา

กำแพงเมืองสงขลา ตั้งอยู่ถนนจะนะ อำเภอเมืองสงขลา ตรงกันข้ามกับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกเงินภาษีอากร 200 ชั่ง ให้พระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ก่อสร้างเมื่อ พ.ศ.2379 แต่ไม่ทันแล้วเสร็จ เพราะตนถูกอาหะมัดสะอิด หลานเจ้าพระยาไทรบุรีเป็นกบฏยกกองทัพมาตีเมืองจะนะและเมืองสงขลา แต่พระยาวิเชียรคีรีรักษาเมืองไว้ได้ จนทัพหลวงจากกรุงเทพฯ นำโดยพระยาศรีพัฒน์ เป็นแม่ทัพใหญ่ลงมาช่วยปราบปราม ครั้นเสร็จศึกสงครามแล้วกองทัพหลวงได้ช่วยก่อกำแพงเมืองสงขลาจนสำเร็จ เมื่อ พ.ศ.2385

กำแพงเมืองสงขลา ด้านทิศเหนือติดถนนจะนะ จดกำแพงด้านตะวันตกถนนนครในและ จดกำแพงด้านตะวันออกตรงถนนรามวิถี ด้านทิศตะวันออกตรงแนวถนนรามวิถีจดกำแพงด้านทิศใต้ ตรงถนนกำแพงเพชร (วัดหัวป้อม) ด้านทิศใต้ตรงถนนกำแพงเพชรจดกำแพงด้านทิศตะวันตกที่ ถนนนครนอก ด้านทิศตะวันตกตามแนวถนนนครนอกถึงคลองขวางและเลียบไปตามถนนนครใน ไปจดกำแพงด้านทิศเหนือที่ถนนจะนะ

กำแพงเมืองสงขลา มีป้อม 8 ป้อม มีประตูใหญ่ 10 ประตู มีประตูเล็ก 10 ประตู โดยรอบประตู เป็นซุ้มใหญ่ กว้าง 3 เมตร สูง 6 เมตร หลังคาประตูเป็นหลังคาจีน ทำนองเป็นหอรบ ปัจจุบันกำแพง ถูกรื้อไปเกือบหมดสิ้น คงเหลือแต่กำแพงด้านถนนจะนะ ตรงกันข้ามพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สงขลา กับบางส่วนของถนนนครในเท่านั้น (ถนอม พูลวงศ์, 2545 : 112)

สถาบันทักษิณคดีศึกษา

สถาบันทักษิณคดีศึกษา เป็นหน่วยงานราชการที่มีฐานะเทียบเท่าคณะวิชาในสังกัด มหาวิทยาลัยทักษิณ จัดตั้งขึ้นด้วยแนวความคิดและความเชื่อพื้นฐานที่ว่า สังคมและประเทศชาติ จะเจริญกว่าคุณภาพของประชากรไม่ได้ และระดับคุณภาพของประชากรมีอิทธิพลของวัฒนธรรม พื้นบ้านเป็นตัวกำหนด ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรม ค่านิยม ชีวิตทัศน์และโลกทัศน์ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม ดังนั้น การแก้ปัญหาและการพัฒนาสังคม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาวัฒนธรรม พื้นบ้าน แล้วเลือกเฟ้นเอามาใช้พัฒนาคุณภาพของประชากรอย่างถูกต้องเหมาะสม

ด้วยปรัชญาและเป้าหมายดังกล่าว ศาสตราจารย์สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์ ผู้อำนวยการคนแรก และเพื่อนร่วมงาน ตลอดจนทั้งกัลยาณมิตรผู้มีคุณูปการได้ใช้เวลานานกว่า 2 ทศวรรษ ในการสถาปนา สถาบันทักษิณคดีศึกษา ให้เป็นสถาบันทางวิชาการระดับสูงด้านวัฒนธรรมศึกษา และเป็นศูนย์บริการ วิชาการทางทักษิณคดีที่สมบูรณ์แบบในระดับภาคพื้นเอเชีย

สถาบันทักษิณคดีศึกษา ตั้งอยู่ในเนื้อที่ประมาณ 25 ไร่ บนยอดเขา บ้านอ่าวทราย เชิงสะพาน ดินสุลต่านนท์ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ท่ามกลางบรรยากาศธรรมชาติและทัศนียภาพอันงดงามของ 2 ทะเล ด้วยทำเลที่ตั้งเป็นยอดเขาและไหล่เขา จึงทำให้การออกแบบ พื้นที่ใช้สอยลดหลั่นเป็นชั้นเป็นเชิงได้อย่างสวยงาม สนวกกับความพิถีพิถันในการตกแต่งด้วย สวนไม้ดอกไม้ประดับ ความประณีตในการออกแบบและตกแต่งอาคารต่าง ๆ ตามแบบสถาปัตยกรรม ภาคใต้ ทั้งอาคารหลังคาบานอ หลังคาปั้นหยา และหลังคาจั่ว ความตั้งใจในการเก็บรวบรวม จัดหาวัตถุสิ่งของ ความบรรจงในการตกแต่งพิพิธภัณฑน์ รวมทั้งการระดมภูมิปัญญาของผู้เชี่ยวชาญ ในแต่ละด้านมาช่วยในเชิงวิชาการ และการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ จึงทำให้สถาบันทักษิณคดีศึกษา มิใช่เป็นเพียงสถาบันทางวิชาการในระดับสูงเท่านั้น แต่ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และมีชื่อเสียงของประเทศไทย ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

สถาบันทักษิณคดีศึกษา มีภาระงานที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. การวิจัย สถาบันทักษิณคดีศึกษาได้ทำหน้าที่ในการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมภาคใต้อย่างลึกซึ้ง และกว้างขวาง โดยมุ่งหวังให้ใช้ “วัฒนธรรมนำการพัฒนา” และ “นำอดีตมารับใช้ปัจจุบันอย่างมีคุณค่าและเหมาะสม” ผลงานที่มีชื่อเสียงบางเรื่อง เช่น สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พจนานุกรม ภาษาดั้งเดิม เป็นต้น

2. การบริการวิชาการแก่สังคม บริการเนื้อหาเกี่ยวกับทักษิณคดีศึกษา ทั้งในรูปแบบของ คอมพิวเตอร์ เอกสารสิ่งพิมพ์ ภาพและเสียง ปัจจุบันมีสาระอยู่ในคลังข้อมูลมากกว่า 40,000 รายการ ซึ่งบริการให้ประชาชนทั่วไปศึกษาค้นคว้า และถ่ายสำเนา นอกจากนี้ยังการจัดนิทรรศการเคลื่อนที่ ในเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมภาคใต้ตามหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

3. การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เป็นภาระงานโดดเด่นในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา ที่จัดแสดงข้อมูลอันเป็นวิถีชีวิตของชาวภาคใต้ทั้ง 14 จังหวัด และวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งมีเอกลักษณ์ เฉพาะ ตลอดจนประวัติศาสตร์โบราณคดี และศิลปหัตถกรรมอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดง ให้เห็นถึงภูมิปัญญาของกลุ่มชนซึ่งอาศัยอยู่ภาคใต้ของประเทศไทย

สถาบันทักษิณคดีศึกษาเปิดให้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา ระหว่างเวลา 08.30-17.00 น. ทุกวันโดยไม่เว้นวันหยุดราชการ (มหาวิทยาลัยทักษิณ สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2551)

การเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมที่จะทำ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ในหลายลักษณะ อาทิ การเรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียน การเรียนรู้เป็นกลุ่ม ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากสภาพจริงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑ์สถาน เป็นต้น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ในการวิจัยนี้ได้นำนักเรียนศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ของจังหวัดสงขลา เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เป็นการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ซึ่งจะทำให้ความรู้หรือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีประสบการณ์เป็น การเรียนรู้ที่มีความหมาย การที่นักเรียนได้สังเกตและสัมผัสกับซากโบราณสถาน โบราณวัตถุจาก สถานที่จริง ซึ่งเป็นหลักฐานชั้นต้น การศึกษาจากป้ายนิเทศ การชมวีดิทัศน์ การฟังคำบรรยาย ซึ่งเป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาศึกษาค้นคว้า สามารถแสวงหาและ รวบรวมหลักฐานและข้อมูลในชุมชนและท้องถิ่น วิเคราะห์และตีความอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อให้ได้ ข้อมูลที่ชัดเจนน่าเชื่อถือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิด รวมทั้งเป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียน รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียน ด้วยกัน รวมทั้งยังเป็นการสร้างความใกล้ชิดระหว่างโรงเรียน ผู้เรียน และชุมชนท้องถิ่นด้วย

ผลการศึกษาบริบทแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ผู้วิจัยได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ส 31101) 4 หน่วยการเรียนรู้ คือ คนไทยมาจากไหน ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ตามรอยอารยธรรม และบุคคลสำคัญในอดีต โดยแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีแผนการจัดการเรียนรู้ รวม ทั้งหมด 8 แผน ใช้เวลาทั้งสิ้น 20 คาบ (คาบละ 50 นาที) และนำไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนสามปอวิทยา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดการเรียนรู้

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยจะนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัย และกำหนดสัญลักษณ์เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

$\bar{x}$	แทน ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน
$\sum D$	แทน ผลรวมของความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
t	แทน ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบความมีนัยสำคัญของผลต่างของคะแนน
n	แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
*	แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์

จากการศึกษาขั้นตอนของการสร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเรื่องแหล่งเรียนรู้ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ.2545 หลักการวิธีการต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ แนวการพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ และวิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นหลักในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา พุทธศักราช 2544 ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ส 31101) โดยใช้สาระประวัติศาสตร์เป็นแกนหลัก โดยเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่ได้มาจากการวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา และยึดหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นให้ผู้เรียนใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ตามลำดับ ดังนี้ ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสามบ่อวิทยา วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา กำหนดหน่วยการเรียนรู้ ศึกษาแนวคิดและปัญหาการจัดการเรียนการสอน รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ส 31101) สาระประวัติศาสตร์ ศึกษาแนวคิด หลักการ

วิธีการต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ และจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (ส 31101) จำนวน 4 หน่วยการเรียนรู้ เป็นเวลาทั้งสิ้น 20 คาบ ได้แก่ คนไทยมาจากไหน ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ตามรอยอารยธรรม และบุคคลสำคัญในอดีต

จากการให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้กับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) 1.0 (รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ง หน้า 175) แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง กิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อที่ใช้เหมาะสมกับผู้เรียน และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ฝึกให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงโดยการศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักกำหนดปัญหา ขอบเขตของการศึกษา การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ นำความรู้ที่ได้จากแหล่งเรียนรู้มาวิเคราะห์ วิเคราะห์หลักฐานทั้งที่เป็นเอกสาร และจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น การฟังบรรยายสรุปจากเจ้าหน้าที่ของแหล่งเรียนรู้ การแสวงหาความรู้โดยการหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทตำรา เอกสารมาประกอบในการวิเคราะห์หลักฐาน การสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต ซีดีรอม วิดีทัศน์ นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการนำวิธีการทางประวัติศาสตร์ทั้ง 5 ชั้นมาศึกษาประวัติศาสตร์ พยายามตีความและสรุปเป็นองค์ความรู้นำเสนอแนวคิดของตนเองและสมาชิกในกลุ่มที่ผ่านการวิเคราะห์สังเคราะห์แล้วอย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งหมดนี้จะกลายเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คือ เข้าใจวิธีการทางประวัติศาสตร์ และนำมาใช้ศึกษาข้อสรุป และนำเสนอเหตุการณ์ของประเทศไทยในอดีตจนถึงสมัยสุโขทัยอย่างมีวิจารณญาณ และมีความเป็นกลาง

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนเรียน และหลังเรียน จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์

จากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการในตอนที่ 1 พบว่าผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทาง

ประวัติศาสตร์ จำนวน 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ คนไทยมาจากไหน ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ตามรอยอารยธรรม และบุคคลสำคัญในอดีต รวมเวลาทั้งสิ้น 20 คาบ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ผู้วิจัยได้พิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยคัดเลือกข้อที่มีค่า 1.00 และปรับปรุงข้อที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 1.00 ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ (รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก ง หน้า 173-174) ซึ่งเห็นว่าข้อสอบส่วนใหญ่เน้นความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้และการประเมินผลยังมีน้อย ควรปรับโดยยึดเทคนิคการตั้งคำถามตามระดับจุดมุ่งหมายทางด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ของบลูม (Bloom) เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดในระดับที่สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ผู้วิจัยได้ปรับข้อสอบตามที่คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะ

ตาราง 2 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลัง การจัดการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์

กลุ่ม	การทดลอง	n	$\bar{X}$	S.D.	t
กลุ่มทดลอง	ก่อน	35	13.543	2.994	15.502**
	หลัง	35	18.943	2.543	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้เรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 13.543 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.994 และหลังเรียนเท่ากับ 18.943 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.543 ดังนั้นผลการวิเคราะห์จึงสนับสนุนสมมุติฐาน